

3. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Е. С. Кубряков // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты : сб. обзоров / РАН ИНИОН. – М., 2000. – С. 7 – 25.
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / Макаров М. Л. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
5. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектура, варіативність (на матеріалі сучасної газетної публіцистики) : монографія / Серажим К. – К., 2002. – 392 с.
6. Филлипс Луиза Дж., Йоргенсен Марианне В. Дискурс-анализ. Теория и метод / Дж. Луиза Филлипс, В. Марианне Йоргенсен ; пер. с англ. – Х. : Изд-во Гуманитарный центр, 2004. – 336 с.
7. Чернявская В. Е. От анализа текста к анализу дискурса : немецкая школа дискурсивного анализа / В. Е. Чернявская // Филологические науки. – 2003. – № 3. – С. 68 – 76.

УДК 378.02:372.8

І.П. Легзіна

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ВМІНЬ АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ЗА КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто питання щодо удосконалення організації тестового контролю вмінь англійського писемного мовлення студентів мовних вищих навчальних закладів; обґрунтовано необхідність і доцільність організації комунікативного тестування вмінь писемного мовлення; визначено об'єкти тестового контролю, показники рівня сформованості вмінь писемного мовлення; проаналізовано причини появи можливих ускладнень у процесі організації та проведення комунікативного тестування вмінь писемного мовлення; запропоновано можливе співвідношення між тестовими і нетестовими формами контролю в навчальному процесі.

В статье рассматриваются вопросы относительно усовершенствования организации тестового контроля умений английской письменной речи студентов языковых вузов; обосновывается необходимость организации коммуникативного тестирования умений письменной речи; определяются объекты тестового контроля, показатели уровня сформированности умений письменной речи; анализируются причины возникновения возможных трудностей при организации и проведении коммуникативного тестирования умений письменной речи; предлагается возможное соотношение между тестовой и нетестовой формами контроля в учебном процессе.

The article concerns the communicative testing of university student's progress in English writing. The necessity of communicative approach application to testing writing is

proved. The components of testing writing and the descriptors of writing skills are specified. The difficulties of communicative testing organisation are studied. The possible balance between the forms of control in evaluation of English writing is suggested.

Постановка проблеми. Реалізація системою вищої освіти ідей Болонського процесу, впровадження кредитно-модульної системи вимагають певних змін в організації навчання і контролю англійського писемного мовлення. Державні освітні стандарти орієнтують навчання англійського писемного мовлення на формування комунікативної компетенції [3, 7]. Проте під час тестування вмінь писемного мовлення у фокусі часто знаходяться лексико-граматичні вміння і навички, тобто реально оцінюється обізнаність із мовними структурами й оперування ними. Як правильно зауважує Е. Бакстер, у результаті контролюється те, що легше контролювати [9, 11]. Це обумовлює питання щодо перегляду системи контролю вмінь писемного мовлення і встановлення прийомів тестування, які б відповідали вимогам комунікативного підходу.

Аналіз актуальних досліджень. Незважаючи на те, що проблемам, пов'язаним з комунікативним тестуванням узагалі й тестуванням умінь писемного мовлення зокрема, присвячено низку наукових праць [1; 4; 7; 8; 12], проте залишаються питання, для вирішення яких необхідно визначитися з поняттям комунікативної компетенції в письмі, а також показниками її сформованості, місцем, яке має відводитися тестовому контролю під час їх виявлення. Це зумовлює актуальність обраної нами проблеми.

Мета статті – визначити вплив комунікативного підходу на організацію контролю вмінь писемного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Провідною метою тестового контролю в закладах освіти є контролювання навчальних досягнень студентів, а саме: наскільки успішно вони вміють здійснювати комунікацію в типових ситуаціях писемного спілкування. Тобто тестові завдання повинні ґрунтуватися на тих актах комунікації, які користувач мовою потенційно має вміти виконувати в реальному житті та в яких він навчався брати участь на уроках. Конструктом комунікативних тестів з писемного мовлення є не вид мовленнєвої діяльності та навички володіння мовним матеріалом, а компоненти та субкомпоненти комунікативної компетенції в письмі. Отже, комунікативне тестування передбачає специфікацію завдань, які

безпосередньо співвідносяться з практичними діями студента, тобто тими контекстами, з якими він буде зустрічатися в реальному житті.

Ми розуміємо писемну комунікацію як взаємодію автора (адресанта), дискурсу і читача (адресата). Для реалізації комунікації необхідна наявність щонайменше двох комунікантів, бо сприйняття є умовою будь-якого спілкування. Урахування адресатів й того, з якою інформацією (тобто фоновими знаннями) вони обізнані, необхідно для визначення фактів, що мають бути включені або прибрані з тексту, а також для того, щоб передбачити ті труднощі, які можуть виникнути у читача під час його сприйняття.

У процесі тестування вмінь писемного мовлення реальним адресатом текстів, що пишуться, є викладач, який має оцінити правильність виконання завдання. Через це у студентів може створитися враження, що тексти мають бути написані не для участі в комунікативному акті, а лише для перевірки. Таким чином, комунікація в умовах тестування є нереальною, і в тестових завданнях навряд чи можна відтворити дійсні комунікативні акти. Це свідчить про необхідність розрізнення так званих екзаменаційних умінь і вмінь здійснення комунікації.

Під екзаменаційними вміннями ми розуміємо ті, що є релевантними навчальній галузі спілкування. Під час навчання писемного мовлення їх роль виконуватимуть уміння швидко і грамотно писати твори, бо саме вони необхідні для складання таких тестів з англійської мови, як TOEFL. Таке завдання є педагогічним, а не комунікативним, але за необхідності його виконання користувач мовою може стикнутися в реальному житті, через що ми вважаємо його використання можливим під час упровадження комунікативного підходу.

За допомогою творів писемне мовлення контролюється саме як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, але під час їх оцінювання часто береться до уваги лише сукупність мовних засобів, без урахування пресуппозиції, контексту та конситуації, наявність яких необхідна для існування будь-якого акту комунікації. Отже, у процесі організації навчання і тестування варто не тільки розглядати сукупність мовних засобів, але й брати до уваги пресуппозицію і контекст, що обумовлюють обрання певних засобів і беруть участь у визначенні меж та специфіки комунікативного акту опосередковано через мовлення.

Під комунікативними вміннями писемного мовлення ми розуміємо необхідні для успішного виконання різних комунікативних ролей уміння, визначення рівня володіння якими можливе тільки за умови урахування всіх аспектів комунікативного акту. На думку деяких учених, комунікативні вміння не завжди піддаються вимірюванню [5, 27], для визначення показників їх сформованості варто розглянути складові комунікативної компетенції та шляхи їх репрезентації в комунікативному акті.

Виокремлюються такі складові комунікативної компетенції: організаційна (граматична і текстуальна), прагматична (соціолінгвістична та ілокутивна), стратегічна [8, 89–91]. На думку С. Віера, співвідношення між різними складовими комунікативної компетенції не повністю визначено [12, 7]. Якщо зіставити перелічені вище види компетенцій з вміннями писемного мовлення та їх показниками, визначеними в результаті зіставлення та аналізу холістичних та аналітичних шкал тестів писемного мовлення, можна помітити, що здебільшого в письмових роботах оцінюється саме рівень сформованості організаційної компетенції.

На нашу думку, комунікативне тестування писемного мовлення відрізнятиметься від некомунікативного тим, що під час визначення рівнів володіння мовою з його допомогою повинна оцінюватися сформованість не тільки організаційної, але й прагматичної компетенції. Отже, виникає необхідність у порушенні питання про взаємозв'язок організаційної та прагматичної компетенцій, а також про те, чи може сформованість прагматичної компетенції виражатися опосередковано через організаційну, і якщо так, то яким чином. Для вирішення цього питання необхідно визначитися з такими поняттями, як ілокутивна та соціолінгвістична компетенції.

Під ілокутивною компетенцією розуміють знання прагматичних конвенцій, виконання необхідних функцій у процесі користування мовою. У ситуативному контексті окремого висловлювання може бути декілька прагматичних значень і не завжди можна простежити відповідність окремого висловлювання певній прагматичній функції. Серед функцій, які реалізуються під час продукування текстів, можна виділити такі: ідеаційна, маніпулятивна, евристична та імагінативна. Звичайно одночасно виконуються кілька функцій, а саме зв'язок між ними забезпечує зв'язаність дискурсу. Тобто ілокутивна компетенція опосередковано

виражається через використання текстуальних засобів. Можна припустити, що різні типи текстів відрізнятимуться певним набором функцій і засобом зв'язку між ними, що забезпечуватиметься використанням відповідних текстуальних засобів та їх організацією, до того ж можна виділити функції, які відіграватимуть головну роль у процесі написання певних типів текстів.

Використання прагматичних функцій неможливе поза контекстом ситуації спілкування. Під соціолінгвістичною компетенцією розуміють володіння конвенціями користування мовою, пов'язаними з особливостями конкретного контексту, що дозволяє виконувати прагматичні функції відповідно до нього. Це робить неможливим для комунікативного тестування використання таких прийомів контролю, в яких вимірювання мовленнєвих умінь здійснюється поза контекстом ситуації спілкування. Одним із показників сформованості соціокультурної компетенції є сенситивність до різниці в реєстрі, тобто у межах її формування студенти повинні навчатися різних типів текстів та реалізації прагматичних функцій у певних контекстах. Отже, сформованість соціолінгвістичної компетенції буде виражатися через обізнаність із нормами оформлення та організації текстів і використання прагматичних функцій відповідно до цих норм.

Прийнято вважати, що комунікативні тести відрізняються високою конструктивною валідністю [5, 27]. Але ситуацій спілкування може бути безліч, через що неможливо передбачити всі контексти, в яких буде здійснюватися комунікація, і виникає проблема визначення найбільш типових з них. Крім того, невідомо, наскільки успішне здійснення комунікації в конкретному ситуативному контексті є гарантією успішного спілкування, якщо є певні зміни у ньому. Таким чином, комунікативні тести будуть менш надійними, ніж, наприклад, дискретні тести, за допомогою яких вимірюються окремі компоненти володіння мовою. На це впливатиме також той факт, що володіння писемним мовленням як продуктивним видом діяльності оцінюється суб'єктивно за рейтинговою шкалою.

Якщо ж спробувати відобразити в тестових завданнях усі умови, з якими людина зустрічається під час здійснення іншомовного спілкування в реальному житті (наприклад, можливість багаторазового шліфування власних думок), тест втрачатиме певну частину практичності. Отже, під час розробки комунікативних тестових завдань потрібно брати до уваги

особливості писемної комунікації та вплив, що вони справляють на основні вимоги до тестового контролю – валідність, практичність та надійність.

Писемна комунікація характеризується опосередкованим зв'язком між учасниками спілкування, що вимагає від неї більшої експліцитності й стилістичної строгості. Писемний текст кодується повільніше, ніж усний, адресант повинен мати достатньо часу для обміркування та перегляду власних думок ще до їхнього писемного оформлення, для поглибленої роботи над словом і текстом, а також для редагування висловлювань після написання. Зрозуміло, що далеко не всі характеристики писемного мовлення можуть бути відтворені в умовах тестового контролю через вимоги практичності та надійності. Таким чином, наступна проблема, що виникає під час упровадження комунікативного підходу до тестування вмінь писемного мовлення, пов'язана з розбіжностями між характеристиками реальної ситуації писемного спілкування та вимогами до організації тестового контролю – валідністю, автентичністю, практичністю, надійністю. Обмеження використання тестового контролю за комунікативного підходу, обумовлюють необхідність у визначенні місця та доцільності використання саме цієї форми контролю на різних етапах навчання писемного мовлення.

Традиційно у процесі навчання іноземних мов використовують такі види контролю, як поточний, тематичний, рубіжний та підсумковий. Відповідно виділяються поточне, тематичне та підсумкове тестування. На думку О.П. Петрашук, згадані вище види тестування можуть бути реалізовані за допомогою різних типів тестових завдань [4, 57 – 58]:

- поточне – за допомогою дискретних завдань;
- тематичне – за допомогою дискретних та інтегративних завдань;
- рубіжне та підсумкове – за допомогою комунікативних завдань.

За допомогою дискретних та інтегративних завдань вимірюється саме рівень сформованості мовної (граматичної і текстуальної) компетенції. Використання дискретних та інтегративних завдань необхідно на етапах ознайомлення й тренування (наприклад, з особливостями нових типів текстів), що відповідає принципу градуїзованості об'єктів навчання. Проте можна дійти висновку, що неможливо контролювати сформованість комунікативної компетенції (продуктивних вмінь писемного мовлення) під час рубіжного та підсумкового тестування, якщо до цього, під час

проведення поточного та тематичного тестування, перевірялася тільки сформованість мовної компетенції, репродуктивні уміння і навички.

На кожному з етапів контролю можна виділити функції, які будуть головними, і відповідно визначитися із формами його організації.

Організація контролю вмінь писемного мовлення

Етапи процесу навчання		Форми контролю	Організація навчання вмінь писемного мовлення
1.	Ознайомлення з новим матеріалом	Тести, що проводяться наприкінці заняття	Ознайомлення з новим типом тексту
			його розуміння, аналіз, робота з матеріалом тексту;
			написання паралельного тексту
2.	Практика (в залежності від типу тексту) і поточний контроль	Самоконтроль та взаємоконтроль студентів	Установка;
			зосередження на проблемі;
			планування, написання схематичного плану;
			помітки;
			написання першого начерку;
			перегляд першого варіанту;
			перепланування та переписування;
перевірка та остаточний варіант			
3.	Тематичний, рубіжний та підсумковий контроль	Тестовий контроль, модульна контрольна робота	Комунікативне завдання; написання тексту заданого типу (жанру)

Однією з головних функцій поточного контролю є навчальна, а отже, тому, під час його організації варто поєднувати тестові завдання з нетестовими формами контролю комунікативного характеру. На нашу думку, під час навчання студентів писемного спілкування поточний контроль повинен мати форму само- та взаємоконтролю, який має проводитися згідно з визначеними критеріями оцінювання та відбуватися у контекстах й умовах, максимально наближених до реальної комунікації.

Висновки. Деякі характеристики писемної комунікації ніколи не можуть бути залучені до процесу тестування (наприклад, наявність двох комунікантів, відсутність часового пресингу, можливість багаторазово редагувати текст). Тестові завдання завжди будуть виконуватися в певних

часових межах, мотиву отримання оцінки тут буде віддаватися перевага перед здійсненням комунікації. Завдання укладача тесту полягатиме у збалансуванні вимог до тестових завдань – валідності, автентичності, практичності та надійності. Для того щоб завдання тестового контролю були достатньо валідними, необхідно відтворювати у процесі тестування такі аспекти реального писемного спілкування, як наявність конституції, ознайомлення з контекстом і пресуппозицією, які відбиватимуться в установках до тестових завдань. Це передбачає й ознайомлення тестованого з характеристиками адресата. Сформованість ілокутивної та соціолінгвістичної компетенцій виражатиметься опосередковано через організаційну, тобто прагматичні функції в писемному мовленні будуть реалізовуватися за допомогою певних мовних засобів відповідно до контексту ситуації. Необхідно пам'ятати, що виявлення прагматичної компетенції неможливе поза ситуацією спілкування, тоді як сформованість організаційної компетенції піддається контролю поза нею. Цей факт доцільно враховувати під час розробки специфікацій тестових завдань.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо розробку **критеріїв оцінювання** для визначення рівня сформованості комунікативної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балуюн С. Р. Тестирование коммуникативной компетенции в устной речи абитуриентов специальности “Лингвистика и межкультурная коммуникация” на материале английского языка : дис... канд. пед. наук : 13.00.02. / Балуюн С. Р. – Таганрог, 1999. – 215 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. / Бацевич Ф. С. – К. : Академія, 2004. – 342 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид., доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Петрашук О. П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі : [монографія]. / О. П. Петрашук – К. : Видавничий центр КДЛУ, 1999 – 261 с.
5. Поляков О. Г. Тест как средство контроля при коммуникативном подходе к обучению иностранному языку. Базовый курс : англ. и нем. яз. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – М., 1995. – С. 27 – 35.
6. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : [проект] / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін.]. – К. : Англ. Британська Рада, Міністерство освіти України, 2001.
7. Солдатова Н. В. Лингвистические основы тестирования письменной речи. На материале экзаменационных сочинений : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. / Солдатова Н. В. – М., 1997. – 148 с.

8. Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. / Bachman L. F. – Oxford University Press., 1990. – P. 89 – 90.
9. Baxter A. Evaluating your students. / Baxter A. – Richmond Publishing., 1988. – 96 p.
10. Hedge T. Writing. / Hedge T. – Oxford University Press., 1988. – P. 96.
11. Nunan D. Designing Tasks for Communicative Classroom. / Nunan D. – Cambridge University Press., 1996. – 211 p.
12. Weir C. Communicative Language Testing. / Weir C. – Prentice Hall International, 1990. – P. 1 – 20.

УДК 81'234+316.46.058.5:070.1(510)

Б. Ю. Нечипоренко

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

СТРУКТУРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК МАНІПУЛЯТИВНА ТАКТИКА КИТАЙСЬКИХ ЗМІ

У статті досліджено сугестивну функцію мови, її реалізацію у політичному дискурсі засобів масової інформації КНР; розглянуто одну з маніпулятивних тактик – «структурування інформації», а саме використання сильних позицій тексту і синтаксичних трансформацій.

В статье исследована суггестивная функция языка, ее реализация в политическом дискурсе средств массовой информации КНР; рассмотрена одна из манипулятивных тактик – «структурирование информации», а именно использование сильных позиций текста и синтаксических трансформаций.

This article is devoted to the manipulative function of language, in particular, it deals with the usage of this function within the political discourse of the Chinese mass-media. The article refers to the manipulative tactic “information structuring,” strong positions of the text and its syntactic structure

Сучасна лінгвістична наука характеризується яскраво вираженим інтересом щодо дослідження механізмів функціонування мови, зокрема до чинників, які обумовлюють вибір засобів вираження комунікативного наміру. Так, за останнє десятиріччя в лінгвістиці виділилася нова сфера, яка зорієнтована на цю проблематику – лінгвістична прагматика. Дослідницькій фокус у цій галузі спрямований на з'ясування психолінгвістичних зв'язків «людина — мовленнєва поведінка» [3, 8].

Однією з ключових тактик маніпулювання свідомістю є «структурування інформації». Вона ґрунтується на тій особливості людської психіки, що на сприйняття реципієнтом тексту справляє активний вплив структура композиції повідомлення на всіх рівнях, зокрема сильна позиція тексту, які І.В. Арнольд визначає як такі, що організують текст відповідно до ієрархії змістів, висувають на перший план найважливішу інформацію і